

НЕПОЗНАТ В БЪЛГАРИЯ ПРЕВОД НА АРАБСКИ ЕЗИК НА "SPECULUM VERITATIS INTER ORIENTALEM ET OCCIDENTALEM ECCLESIAS REFULGENS" НА КРЪСТЬО ПЕЙКИЧ

Янко ДИМИТРОВ

Нов български университет, България
E-mail: yanko_dimitrov@abv.bg

AN UNKNOWN IN BULGARIA ARABIC TRANSLATION OF "SPECULUM VERITATIS INTER ORIENTALEM ET OCCIDENTALEM ECCLESIAS REFULGENS" OF CHISTOPHORUS PEICHICH

Yanko DIMITROV

New Bulgarian University, Bulgaria
E-mail: yanko_dimitrov@abv.bg

Интересен факт, който изглежда е останал незабелязан досега в България, е, че в Мюнхенската библиотека се намира ръкопис с превод на арабски език на книгата на Кръстьо Пейкич „Огледало на истината“. Това произведение е издадено за пръв път във Венеция през 1716 г. под заглавието „Зарцало истине мед царкве источне и западне од дон Карсту Пејкића од Типровац каноника Печуанског“. То е славяноезично и е на кирилица, а през 1725 г. авторът го издава и на латински език (отново във Венеция, с промени и с по-голям обем) като „Speculum veritatis inter orientalem et occidentalem ecclesias refulgens, in quo separationis ecclesiae graecae a latina brevis habetur recensio. Item in fine opusculi catholica veritas, scripturae sacrae, & sanctorum patrum, orientalium praesertim, testimonio roboratur“. Книгата се е радвала на значителен успех и е преиздавана и на двата езика.

Изтъкнатият теолог и църковен деец Кръстьо Пейкич е роден през 1665 г. в Чипровци. След потушаването на Чипровското въстание бяга във Влашко, а през 1689 г. постъпва в Урбановия колеж, където остава девет години и изучава философия и теология. След като е ръкоположен за свещеник, той заема редица важни постове на територията на Хабсбургите. Умира в Белград през 1731 г. Освен интересуващото ни произведение, издадено на споменатите два езика, познаваме още две негови книги на латински език: „Mahometanus dogmaticae et cathetice in lege Christi alcorano suffragante instructus“, издадена през 1717 г., и „Concordia orthodoxorum patrum orientalem et occidentalem in eadem veritate, de Spiritus Sancti processione ab utroque, admissum convenientium; ex commentariis Genagij patriarchae excerpta, et additae regulae huic loco maxime deserviente“ от 1730 г. Фактът, че е бил превеждан и на арабски език, още веднъж доказва високия авторитет, който Пейкич е имал като теолог.

Въпросният ръкопис е под номер 247 на арабските манускрипти на Ориенталската сбирка на Баварската държавна библиотека (Bayerische Staatsbibliothek) в Мюнхен. Разбрах за съществуването му покрай работата си по проекта „Гутенберговата революция и българите“. Баварската държавна библиотека е основана през 1558 г. като Дворцова библиотека, днес тя е сред най-известните в света и разполага с изключително ценни колекции. Нейната Ориенталска сбирка започва да се попълва още с основаването ѝ, а през XIX в. е разделена по езици поради силно нарасналия ѝ обем. С каталогизирането на арабските, персийските и османските ръкописи се заема ориенталистът и библиотекар Йозеф Аумер (1835-1922). Неговата книга за арабската част е издадена през 1866 г., което засега определя и времето, в което е направен преводът – това е периодът от 1725 г. (предполагам, че е от латинската версия) докъм средата на XIX в. За съжаление, ръкописът не е сред дигитализираните арабски манускрипти на ориенталския отдел.

За cod. ar. 247 в книгата на Аумер се казва следното¹:

247. Quatr. 20 ½ c. h. 14 ½ c. br. 121 fol. 18 lin.

---

¹ Aumer, J. (1866) Die arabischen Handschriften der K. Hof- und Staatsbibliothek in München. München, p.83.

Geschichte der Trennung der griechischen Kirche von der lateinischen, im J. 451 unter Papst Leo d. Grossen.

Ist die arabische Uebersetzung des Werkes: 'Speculum veritatis inter orientalem et occidentalem ecclesias refulgens, in quo separationis ecclesiae graecae a latina brevis habetur recensio. Compositum olim illyrica per Christophorum Peichich (Bulgarum) missionarium apostolicum, nec non abbatem S. Georgii de Csanat. Venet. 1725.'

(247. Quatr. 20 ½ c. h. 14 ½ c. br. 121 fol. 18 lin.

История на отделянето на Гръцката от Латинската църква през 451 г. при папа Лъв Велики.

Това е арабският превод на произведението 'Speculum veritatis inter orientalem et occidentalem ecclesias refulgens, in quo separationis ecclesiae graecae a latina brevis habetur recensio. Съставено някога на илирийски език от Кристофор Пейчич (българин), апостолически мисионер и абат на Св. Георги в Чанад. Венет. 1725 г.)'

В третия том на „История на християнската арабска литература“ на Георг Граф² се повтаря информацията на Аумер:

Ein Anonymus übersetzte die Geschichte der Trennung der griechischen Kirche von der römischen, die ursprünglich in slavischer Sprache („Illyrice“) von dem Bulgaren Christophorus Peichich, „apostolischen Missionär und Abt von St. Georg in Csanat“, abgefasst war und lateinisch unter dem Titel Speculum veritatis inter orientalem, et occidentalem Ecclesias refulgens in Venedig 1725 in neuer Ausgabe erschienen ist. Hs der arab. Übersetzung: München ar. 247.

(Неизвестен е превел историята на отделянето на Гръцката от Латинската църква, съставена първоначално на славянски език („илирийски“) от българина Кристофор Пейчич, „апостолически мисионер и абат на Св. Георги в Чанад“, и издадена през 1725 г. във Венеция на латински под заглавието Speculum veritatis inter orientalem, et occidentalem Ecclesias refulgens. Ръкопис на арабския превод: Мюнхен ar. 247.)

От заглавията на посочените по-горе книги е виден техният полемичен характер. Доколкото авторът е българин католик, той съвсем естествено насочва тази полемика срещу исляма и православието, които е познавал добре и които са били главните противници на католицизма на териториите, където е развивал свещеническата си дейност. В „Огледало на истината“ Пейкич с помощта на исторически обзор и богословски аргументи защитава позициите на Католическата църква срещу тези на православните. Поради това може да се спекулира, че преводът е направен от някой арабски възпитаник на училищата и колежа в Западна Европа, готвещи кадрите на Католическата църква за страните на Изтока, който го е сметнал за полезен в споровете с православието. Предвид многобройните католически и православни арабозични християнски общности в Леванта, това изглежда най-правдоподобното обяснение. Дали тази хипотеза е вярна и какво друго можем да научим от въпросния превод, ще разберем само ако ръкописът бъде разгледан от специалист арабист. Самият факт, че това навярно е първият превод на арабски език на произведение с български автор (макар по всяка вероятност преводът да е от латински), го превръща в интересно и заслужаващо по-нататъшно изследване явление.

---

² Graf, G. (1949) Geschichte der christlichen arabischen Literatur, III. Band, Die Schriftsteller von der Mitte des 15. bis zum Ende des 19. Jahrhunderts. Roma, p. 239.